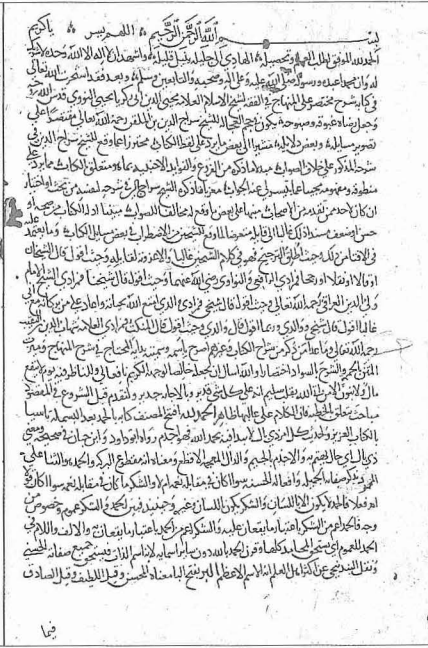

Bedreddin İbn Kâdî Şühbe'nin *Bidâyetü'l-muhtâc fî şerhi'l-Minhâc* adlı eserinin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Aya-sofya, nr. 1276)

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Kâdî Şühbe, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, neşredeninin girişi, I, 24-25; Sehâvî, *ed-Dav'ü'l-lâmî*, VII, 155-156; Süyûtî, *Nazmü'l-İkkyân* (nşr. Philip K. Hitti), Beyrut, ts. (el-Mektebetü'l-ilmiyye), s. 143; Nuaymî, *ed-Dâris fî târihi'l-medâris* (nşr. Ca'fer el-Hasenî), Kahire 1988, I, 165, 175, 224, 242, 295, 314, 315, 339, 405, 428, 440, 454-455, 464, 613-614; İbn İyâs, *Bedâ'i'u'z-zuhûr*, III, 44; *Keşfü'z-zunûn*, I, 127, 731; II, 1521-1522, 1569, 1875; Brockelmann, *GAL*, I, 489; II, 37; *Suppl.*, II, 25; *İzâhu'l-meknûn*, I, 169, 294; II, 79, 373, 475; Kehhâle, *Mu'cemû'l-mü'ellifin*, VIII, 232; IX, 105-106; Zirikî, *el-A'lam* (Fethul-lah), VI, 58; Selâhaddin el-Müneccid, *Mu'cemû'l-mü'errihine'd-Dimaşkiyyin*, Beyrut 1398/1978, s. 252-253; Cezzâr, *Medâhîlül'l-mü'ellifin*, III, 1219; J. Schacht, "İbn Kâdî Şuhba", *El*² (İng.), III, 814.

KASIM KIRIYIK

İBN KÂDÎ ŞÜHBE, Takıyyüddin

(تقی الدین ابن قاضی شہبہ)

Ebü's-Sıdk Takıyyüddin
Ebû Bekr b. Ahmed
b. Muhammed
el-Esedî ed-Dimaşkî
(ö. 851/1448)

Şâfiî fakihî ve tarihçi.

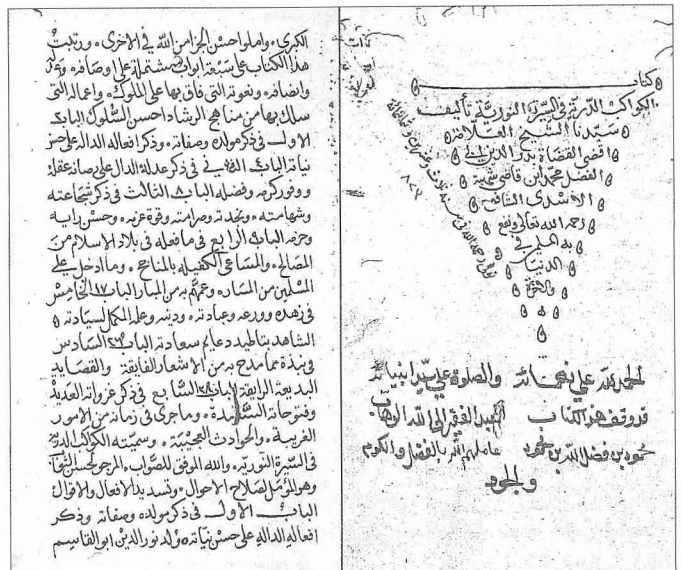
ilk beş bölümünde Nüreddin Zengî'nin doğumu ve vasıfları, adaleti, kahramanlığı, ülkeye yaptığı hizmetler, zühd ve takvâsı anlatıldıktan sonra altıncı bölüm onu metheden Şerefeddin İbnü'l-Kayserânî ve İbn Münîr et-Trablusî'nin şiirlerine, yedinci bölüm ise Nüreddin Zengî'nin gazâlarına ayrılmıştır. Hacı Selim Ağa (nr. 786, Aziz Mahmud Hüdâyî, nr. 1022), Nuruosmaniye (nr. 2906) ve Süleymaniye (Ayasofya, nr. 3194) kütüphanelerinde yazma nüshaları bulunan eser Mahmûd Zâid tarafından neşredilmiştir (Beyrut 1971). 3. *Taṭrîfû'l-mecâlis bi-zikri'l-fevâ'id ve'n-nefâ'is* (*İzâhu'l-meknûn*, I, 294; Brockelmann'ın *Taṭrîfû'l-mecâlis* şeklinde kaydettiği eserin yazma nüshası için bk. *GAL Suppl.*, II, 25). 4. *el-Mevâhibü's-seniyye* (*et-Tuḥfetü'l-behiyye*) fî şerhi'l-*Üşnühiyye* (*el-Envârü'l-behiyye* fî şerhi *Ferâizi'l-Üşnühiyye*). Şâfiî fakihî Abdülazîz el-Üşnühi'nin ferâize dair *el-Kifâye'sinin* (*el-Üşnühiyye*) şerhidir (Brockelmann, *GAL*, I, 489). 5. *Muḥtaşaru Kitâbi'l-Hayevân*. Demîrî'nin eserinin muhtasarı olup bir nüshası Bodleian Library'dedir (a.g.e., II, 37).

İbn Kâdî Şühbe'nin kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır: *İrşâdül-muhtâc ilâ tevcihi'l-Minhâc* (Nevevî'nin *Minhâcû't-ṭâlibîn*'ine yazdığı büyük şerhtir); *Tabakâtü'l-fukahâ*; *el-Levâ-*

mi'u'l-muḥḥiyye mine'l-erba'ine'l-Bedriyye (İbn Kâdî Şühbe'nin rivayetlerinin talebesi Ebü'l-Abbâs İbnü'l-Lebbûdî tarafından yapılan tahrîci olup kırk Şâfiî âlimi tarikiyle gelen kırk hadisi ihtiva etmektedir); *el-Mesâ'ilü'l-mu'allemât bi'l-i'tirâzât 'ale'l-Mühimmât*. Bağdatlı İsmâil Paşa, Takıyyüddin İbn Kâdî Şühbe'ye ait *Kifâyetü'l-muhtâc* adlı *Minhâcû't-ṭâlibîn* şerhini Bedreddin'e nisbet eder (*İzâhu'l-meknûn*, II, 373).

24 Rebîülevvel 779 (30 Temmuz 1377) tarihinde Dimaşk'ta doğdu. Dedesinin babası Necmeddin Ömer kırk yıl Şühbe'de (Havran) kadılık yaptığından İbn Kâdî Şühbe lakabıyla tanındı. Kur'an-ı Kerim'i, nahiv, fıkıh ve fıkıh usulüne dair bazı temel metinleri ezberledi. Sirâceddin Ömer b. Raslân el-Bulkinî, Şerefeddin İbnü's-Şerîşî, Şehâbeddin İbn Hiccî, İbnü'l-Mülâk-kın, Bedreddin İbn Mektûm, Cemâleddin et-Taymânî, Zeynüddin el-İrâkî ve Şere-

Bedreddin
İbn Kâdî
Şühbe'nin
el-Kevâkibü'd-
dâriyye
fî's-sireti'n-
Nâriyye
adlı eserinden
iki sayfa
(Hacı Selim
Ağa Ktp.,
Aziz Mahmud
Hüdâyî, nr. 1022,
vr. 1^a, 2^a)

feddin İsbâ b. Osman el-Gazzî gibi âlimlerden fıkıh, hadis ve tarih dersleri aldı.

Dımaşk'ta Taberiyye, Emîniyye, İkbâliyye medreseleriyle Emeviyye Camii'nde hadis, fıkıh ve usûl-i fıkıh dersleri veren İbn Kâdî Şühbe, 820 (1417) yılının başında Kādilkudât Necmeddin İbn Hicci'ye niyâbeten Dımaşk kadılığına getirildi. On beş yıl süren bu görevinden, ilimle meşgul olmasını isteyen hocası Alâeddin Muhammed b. Muhammed el-Buhârî'nin arzusu üzerine ayrıldı. İki yıl sonra hacca gitti. Cemâziyelevvel 842'de (Kasım 1438) Dımaşk kādilkudâtlığına tayin edildiyse de aynı yılın zilkadesinde (Nisan 1439) görevinden alındı. 843 Ramazanında (Şubat 1440) tekrar getirildiği bu görevden 844 Muharreminde (Haziran 1440) ayrıldı ve ikinci defa hacca gitti. Dımaşk'taki birçok medresede müderrislik, dârüladl müftülüğü, Emeviyye Camii'nde hatiplik, el-Bîmâristân'ın Nûrî'de nâzirlik, Sümeyyâtiyye Hankahı'nda şeyhlik yaptı.

Döneminde Şâfiî fıkının önde gelen âlimlerinden biri olan İbn Kâdî Şühbe İslâm hukuku yanında tefsir, hadis, tarih gibi çeşitli ilim dallarında eser verecek kadar uzmanlaşmıştı. Yetiştirdiği talebeler arasında Şemseddin es-Sehâvî ve Necmeddin İbn Kâdî Aclûn gibi birçok âlim vardır. Dımaşk müftüsü unvanıyla anılan İbn Kâdî Şühbe'ye İslâm dünyasının çeşitli bölgelerinden fetva sorulurdu; diğer üç mezhebin kadıları bile bazı zor meselelerde onun görüşlerine başvurulardı.

İbn Kâdî Şühbe ailesiyle birlikte gittiği Kudüs'te (Muharrem 851/Nisan 1447) bir müddet kalıp hadis rivayet ettikten sonra Dımaşk'a döndü ve 11 Zilkade 851 (18 Ocak 1448) tarihinde vefat ederek Bâbüs-sagîr Kabristanı'na defnedildi. Mütevazî bir insan olup kendi hakkında bazı lakapların kullanılmasından rahatsız olurdu. Oğlu Bedreddin İbn Kâdî Şühbe de Şâfiî fıkıh âlimidir.

Eserleri. 1. *ez-Zeyl*. İbn Kesîr'in *el-Bidâye ve'n-nihâye*, Zehebî'nin *Târîhu'l-İslâm* ve Birzâlî'nin *el-Muktefâ* adlı eserlerine zeyil olarak hazırlanan beş ciltlik bir kitap olup 741-810 (1340-1407) yıllarını ihtiva etmektedir. Müellifin daha sonra iki cilt halinde ihtisar ettiği, 741-808 (1340-1405) yıllarını kapsayan eser Adnân Dervîş tarafından dört bölüme ayrılıp önce *Târîhu İbn Kâdî Şühbe* adıyla üçüncü bölümü I. cilt (Dımaşk 1977), daha sonra birinci bölümü II. cilt (Dımaşk 1994), ikinci bölümü III. cilt (Dımaşk 1994) ve dör-

düncü bölümü de IV. cilt (Dımaşk 1997) olarak neşredilmiştir. 2. *el-İ'lâm bi-târîhi ehlî'l-İslâm*. 200-792 (815-1390) yıllarını kapsayan genel bir tarih olup müellif hattı nüshası Millet Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (Feyzullah Efendi, nr. 1403). 3. *Müntehabü Dürreti'l-eslâk*. İbn Habîb el-Halebî'nin Memlûkler tarihine ait *Dürreti'l-eslâk fi devleti'l-etrak* adlı eserinden yaptığı seçmelerden oluşmaktadır. 4. *Muhtasarü'l-İber*. Zehebî'nin tarihe dair eserinin muhtasarıdır. 5. *Tabakâtü's-Şâfi'iyye* (*Tabakâtü'l-fukahâ'i's-Şâfi'iyye*). İmam Şâfiî'den itibaren 840 (1436-37) yılına kadar gelen Şâfiî âlimlerinin biyografisiyle ilgili bir eser olup müellif bu kitabını, Zehebî'nin *Târîhu'l-İslâm*'ından çıkardığı malzemeyle diğer kaynaklardan aldığı bilgilerle genişleterek hazırlamıştır (nşr. Hâfız Abdülalîm Han, I-IV, Haydarâbâd - Dekken 1398-1400/1978-1979; Beyrut 1407/1987; nşr. Ali Muhammed Ömer, I-II, Kahire, ts. [Mektebetü's-sekâfeti'd-dîniyye]). Ahmed b. Muhammed el-Esedî (ö. 1066/1655), *Tabakâtü's-Şâfi'iyye* (Dârü'l-kütübi'l-Misriyye, Teymûr-Tarih, nr. 24, mikrofilm nr. 17697) adlı eserinin birinci bölümünde bu kitabı ihtisar etmiş, ikinci bölümünde ise daha sonraki Şâfiî âlimlerine yer vermiştir (Hemedânî, s. 275-285). Ferdinand Wüstenfeld bu eserden seçmeler yaparak bir kitap hazırlamıştır (*Die Akademien der Araber und ihre Lehrer*, Göttingen 1837). 6. *Terâcimü'l-fukahâ'i's-Şâfi'iyye min Zeyli'r-Ravzateyn*. Müellifin Şâfiî hukukçularının biyografisini ihtiva eden diğer bir eseri olup Ebû Şâme el-Makdisî'nin *Kitâbü'r-Ravzateyn fi ahbârî'd-devleteyn* adlı kitabına yine kendisinin yaptığı *ez-Zeyl 'ale'r-Ravzateyn*'den çıkardığı bilgilerle derlenmiştir. 7. *Menâkıbü'l-İmâm eş-Şâfi'i ve aşhâbih* (*Menâkıbü's-Şâfi'i ve tabakâtü aşhâbih*). 8. *Tabakâtü'n-nühât ve'l-luğaviyyîn*. Arap dil ve edebiyat âlimlerinin biyografilerine dair bir eserdir (nşr. Muhsin Gıyâz, Necef 1974). 9. *Muhtasarü Tabakâti fukahâ'i'l-Yemen*. İbn Semüre el-Ca'dî'nin Yemen hukukçularının biyografilerini ihtiva eden eserinin muhtasarıdır.

İbn Kâdî Şühbe'nin bunlardan başka Ebû'l-Kâsım İbn Asâkir'in *Târîhu Medîneti Dımaşk*, Zehebî'nin *Târîhu'l-İslâm*, *el-Mu'cemü'l-muhtas* ve *el-İber*, Nâsırüddin İbnü'l-Furât'ın *Târîhu'd-düvel ve'l-mülûk*, İbn Dokmak'ın *Nüzhetü'l-enâm* gibi kitaplarından yaptığı seçmelerle hazırladığı başka eserleri de vardır

(eserlerinin yazma nüshaları için bk. *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, neşredeninin girişi, I, 26-30; Brockelmann, *GAL*, II, 46, 58, 63-64; *Suppl.*, II, 50; Selâhaddin el-Müneccid, s. 238-241). Müellifin ayrıca fıkıh, tarih ve tefsire dair bazı eserlerinin adları kaynaklarda zikredilmektedir (*Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, neşredeninin girişi, I, 26-30; Muhammed b. Kâdî Şühbe, LVIII/3 [1403/1983], s. 476-479; *Keşfü'z-zunûn*, I, 127, 294, 438, 492, 829; II, 1101, 1510, 1810, 1876, 1915; Adnân Dervîş, XXXIV/1-2 [1410/1990], s. 29-32).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Kâdî Şühbe, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, neşredeninin girişi, I, 16-43; a.mlf., *Târîh* (nşr. Adnân Dervîş), Dımaşk 1977, neşredeninin girişi, II, 7-53; Muhammed b. Kâdî Şühbe, *Takıyyüddin Ebû Bekr b. Kâdî Şühbe* (nşr. Adnân Dervîş, *MMLADm.*, LVIII/3 [1403/1983] içinde), s. 457-483; Makrizî, *es-Sülûk*, XII, 1100, 1101, 1112, 1135, 1183, 1188, 1201; İbn Tağrıberdî, *Havâdisü'd-dühûr*, Beyrut 1990, I, 157, 162; Sehâvî, *ed-Da'u'l-lâmi*, XI, 21-25; Süyûtî, *Nazmü'l-İkyân* (nşr. P. K. Hitti), New York 1927, s. 94; Nuaymî, *ed-Dâris fi târîhi'l-medâris* (nşr. Ca'fer el-Hasenî), Kahire 1988, I-II, tür.yer.; *Keşfü'z-zunûn*, I, 127, 294, 438, 492, 829; II, 1101, 1510, 1810, 1876, 1915; Şevkânî, *el-Bedrü't-tâli*, I, 164; Brockelmann, *GAL*, II, 46, 58, 63-64; *Suppl.*, II, 50; *İzâhu'l-meknûn*, I, 302; A. G. Ellis, *Catalogue of Arabic Books in the British Museum*, London 1967, I, 100; F. Rosenthal, *A History of Muslim Historiography*, Leiden 1968, s. 317, 415, 492, 496; Selâhaddin el-Müneccid, *Mu'cemü'l-mü'errihi'ne'd-Dımaşkıyyîn*, Beyrut 1978, s. 237-241; a.mlf., *Mu'cem*, V, 38-39; C. Zeydân, *Âdâb*, III, 204-205; Bender b. Muhammed b. Reşid el-Hemedânî, *el-Menhecû't-târîhi li-mü'errihi Mekkete'l-mükerrime fi'l-karni'l-hâdî 'aşer el-hicrî*, Riyad 1418/1997, s. 275-285; Adnân Dervîş, "Kıssatü neşri Târîhi İbn Kâdî Şühbe", *MMMA*, XXXIV/1-2 (1410/1990), s. 25-32; "İbn Kâdî Şühbe", *İA*, V/2, s. 760; David C. Reisman, "A Holograph MS of İbn Qadî Shuhbah's Dhayl", *Mamlûk Studies Review*, II, Chicago 1998, s. 19-49; J. Schacht, "İbn Kâdî Shuhba", *El'* (İng.), III, 814; Ali Refîi, "İbn Kâdî Şühbe", *DMBİ*, IV, 442-443.

CENGİZ KALLEK

İBN KALÂKIS

(ابن قلاقيس)

Ebû'l-Feth (Ebû'l-Fütüh)
Nasr (Nasrullah) b. Abdillâh b. Mahlûf
b. Kalâkis el-Lahmî el-İskenderî
(ö. 567/1172)

Fâtımiler dönemi edip ve şairi.

4 Rebûlâhîr 532'de (20 Aralık 1137) İskenderiye'de doğdu. Öğrenimine Hâfiziyye Medresesi'nde başladı. Şiir alanında belli bir şöhrete ulaştıktan sonra Kahire'-